

СТРАТЕГІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

STRATEGY FOR ENSURING ECONOMIC SECURITY OF THE NATIONAL ECONOMY

У статті обґрунтовано концептуальні положення забезпечення економічної безпеки національної економіки, в межах яких впроваджено та узгоджено цільові орієнтири, завдання, структурно-логічна послідовність та методи вирішення поставлених цілей, теоретична конструкція системи моніторингу, вихідні положення відповідної стратегії. Перелічені концепти формують наукові підстави для прийняття раціональних рішень щодо узгодження ресурсних можливостей національної економіки протидіяти деструктивному впливу загроз економічній безпеці та розмірами економічних збитків і шкоди навколишньому середовищу, які можуть бути отримані внаслідок реалізації таких загроз. Представлено методичний підхід до розроблення стратегії забезпечення економічної безпеки національної економіки, яка на протиположності базуються на базових концептах теорії обмежень і просторовому представленні національної економіки, що передбачає послідовну реалізацію таких етапів: 1) аналіз поточного стану, умов та ймовірних ризиків господарської діяльності суб'єктів національної економіки; 2) обґрунтування цілей та завдань у розрізі узгодження економічних та екологічних інтересів національної економіки та окреслення можливостей їх вирішення; 3) вибір стратегії з урахуванням варіативності змін та цільових показників реалізації поставлених завдань обраної стратегічної альтернативи; 4) вибір стратегічної альтернативи з найвищим рівнем економічної безпеки національної економіки. Це дозволить зосередити увагу на пошуку та використанні резервів раціоналізації використання природних ресурсів, економічного зростання та інновацізації національної економіки.

Ключові слова: національна економіка, економічна безпека, стратегія, розвиток, механізм.

В статті обґрунтовано концептуальні положення забезпечення економічної безпеки

національної економіки, в рамках яких упорядочено і узгоджено цільові орієнтири, завдання, структурно-логічна послідовність і методи рішення поставлених цілей, теоретична конструкція системи моніторингу, вихідні положення відповідної стратегії. Перелічені концепти формують наукові підстави для прийняття раціональних рішень щодо узгодження ресурсних можливостей національної економіки протидіяти деструктивному впливу загроз економічній безпеці та розмірами економічних збитків і шкоди навколишньому середовищу, які можуть бути отримані внаслідок реалізації таких загроз. Представлено методичний підхід до розроблення стратегії забезпечення економічної безпеки національної економіки, яка на протиположності базуються на базових концептах теорії обмежень і просторовому представленні національної економіки, що передбачає послідовну реалізацію таких етапів: 1) аналіз поточного стану, умов та ймовірних ризиків господарської діяльності суб'єктів національної економіки; 2) обґрунтування цілей та завдань у розрізі узгодження економічних та екологічних інтересів національної економіки та окреслення можливостей їх вирішення; 3) вибір стратегії з урахуванням варіативності змін та цільових показників реалізації поставлених завдань обраної стратегічної альтернативи; 4) вибір стратегічної альтернативи з найвищим рівнем економічної безпеки національної економіки. Це дозволить зосередити увагу на пошуку та використанні резервів раціоналізації використання природних ресурсів, економічного зростання та інновацізації національної економіки.

Ключевые слова: национальная экономика, экономическая безопасность, стратегия, развитие, механизм.

УДК 338.43:330.34

<https://doi.org/10.32843/bses.61-17>

Ружицький І.Ю.

кандидат економічних наук,
Національний університет
«Чернігівська політехніка»

Ruzhitsky Ihor

Chernihiv Polytechnic National University

The article substantiates the conceptual provisions of ensuring the economic security of the national economy, within which the targets, tasks, structural and logical sequence and methods of solving goals, the theoretical design of the monitoring system, the initial provisions of the strategy are organized and agreed. These concepts form a scientific basis for rational decisions to harmonize the resource capabilities of the national economy to counteract the destructive effects of threats to economic security and the amount of economic damage and damage to the environment that may result from the implementation of such threats. A methodical approach to the development of a strategy for economic security of the national economy, which, in contrast to the existing ones, is based on the basic concepts of the theory of constraints and spatial representation of the national economy, provides for the consistent implementation of the following stages: objects of the national economy; 2) substantiation of goals and objectives in terms of coordination of economic and environmental interests of the national economy and outlining the possibilities for their solution; 3) the choice of strategy taking into account the variability of changes and targets for the implementation of the tasks of the selected strategic alternative; 4) the choice of a strategic alternative with the highest level of economic security of the national economy. This will focus on finding and using reserves to rationalize the use of natural resources, economic growth and innovation of the national economy.

Key words: national economy, economic security, strategy, development, mechanism.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток науково-технічного прогресу надає широкі можливості для економічного зростання національної економіки, разом з тим використання переваг такого прогресу зумовлює нарощення антропогенного, технічного та технологічного наванта-

ження на навколишнє середовище та є причиною забруднення водних ресурсів, деградації земель сільськогосподарського призначення, скорочення лісових насаджень тощо. Ситуація ускладнюється також глобальними природно-кліматичними змінами. Ігнорування питань охорони навколишнього

середовища, прийняття економічних рішень без належної уваги до вимог екологічної безпеки посилює ймовірність виникнення серйозних економічних та соціальних проблем у розвитку національної економіки України. Очевидною є необхідність забезпечення такого формату його функціонування, за якого вирішення завдань соціально-економічного зростання не буде чинити деструктивного впливу на стан навколишнього середовища країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Комплексно теорію і практику забезпечення економічної безпеки у своїх наукових працях висвітлювали такі вітчизняні та зарубіжні науковці як: Л. Абалкін, О. Барановський, М. Барна, Т. Васильцева, В. Виговська, О. Власюк, А. Гальчинський, Ю. Гончарова, О. Гордієнко, Б.В. Кириленко, Т. Ковальчук, С. Козловський, Е.В. Маргасова, А. Мокій, С. Мочерний, В.В. Паньков, А. Роговий, В. Сенчагов, А. Сухоруков, В. Тамбовцев М. Флейчук, Ю. Харазішвілі, В. Шевчук, В. Шлемко, Л. Яремко.

Вагомий внесок в обґрунтування теоретично-методологічних основ вирішення завдань екологічної безпеки економічних систем зробили такі вчені як: А. Андрейченко, О. Балацький, Б. Данилишин, О. Дацій, Ж. Дерій, С. Дорогунцов, З. Герасимчук, М. Костецькій, А. Прокіп, О. Судакова та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Результати наукових досліджень вказаних вчених з обраної проблематики є науково цінними та практично значимими, проте складність такого явища як еколого-економічна безпека обумовлює необхідність подальшого наукового пошуку оригінальних науково-методичних положень розробки стратегії забезпечення економічної безпеки національної економіки вітчизняної економіки.

Метою статті є обґрунтування теоретико-методичних засад і практичних рекомендацій щодо розробки стратегії забезпечення економічної безпеки національної економіки.

Виклад основного матеріалу. Посилення технологічного навантаження на навколишнє середовища на тлі природно-кліматичних змін доводять пріоритетність переходу національної економіки країни до «зеленого» типу економічного розвитку, що характеризується зміною підходів до забезпечення раціонального та ефективного використання природних ресурсів. Дослідження економічної безпеки здійснено через узагальнення теоретичних підходів до тлумачення її змісту. Критичне переосмислення найбільш актуальних з них та врахування особливостей функціонування національної економіки дозволило сформулювати власну позицію автора щодо тлумачення суті економічної безпеки такого сектору, яку запропоновано розглядати як стійкий стан, що характеризується здатністю національної економіки до самовідтворення та само-

регенерації в умовах ризиковості внутрішнього та зовнішнього середовища, вирізняється узгодженістю його екологічних та економічних інтересів у просторово-часовому вимірі та сприятиме попередженню і нейтралізації негативних процесів у навколишньому середовищі, спричинених його діяльністю. Наявність широкого переліку ризиків, що визначають екологічний та економічний формат функціонування національної економіки та ймовірність їх розвитку пояснює необхідність розбудови системи забезпечення його економічної безпеки, метою якої є повний або частковий захист від наслідків дії таких ризиків [1–2].

Екологічні та економічні умови реалізації цілей економічної безпеки формують цілісну систему, параметри розвитку якої висвітлено з позиції системно-сітьового підходу. Структурно-логічна схема забезпечення економічної безпеки у площині вказаного підходу наведена на рис. 1. Мережу забезпечення економічної безпеки національної економіки представлено як розгорнуту у просторі сукупність його суб'єктів, які приймають участь у процесах, цілеорієнтованих на досягнення її встановленого рівня.

Відповідно до вказаного підходу забезпечення економічної безпеки національної економіки репрезентовано через три компоненти: умови та ресурси(вхід), узгодження ресурсних можливостей та поставлених цілей діяльності (процес), результат виконання поставлених завдань (вихід). Результатом вказаного процесу є власне встановлений рівень економічної безпеки національної економіки, який повністю співпадає з його цілями.

За ознакою однорідності виокремлені так складові забезпечення економічної безпеки національної економіки: 1) збір, систематизація, аналіз інформації щодо передумов та можливостей вирішення поставлених завдань; 2) розробка сукупності відповідних планів, дій, заходів; 3) прийняття управлінських рішень; 4) виконання прийнятих управлінських рішень; 5) процедури аналітично-технічного супроводу розробки та реалізації прийнятих рішень; 6) забезпечення основних видів діяльності. Такий підхід до організації забезпечення економічної безпеки генерує можливості для всіх суб'єктів окресленої системи обрати спеціалізацію своєї діяльності у цьому напрямі, здійснювати внесок у вирішення завдань економічного зростання за умови мінімізації негативного впливу на навколишнє середовище відповідно до своїх ресурсної бази, визначає місце кожного з таких суб'єктів у такій системі [3–4].

Встановлено, що ефективний розвиток у просторі та часі суб'єктів системи забезпечення економічної безпеки національної економіки вимагає формування дієвої системи моніторингу, в межах якої будуть акумулюватися інформаційні потоки щодо стану, умов та ризиків їх функціонування, а

також здійснюватиметься їх аналітична обробка. У цьому контексті важливими є якісь та достовірність отриманої інформації як основи прийняття аргументованих управлінських рішень.

Зміна природно кліматичних умов, виснаженість природних ресурсів, необхідність відновлення природних екосистем та їх збереження для майбутніх поколінь вимагають переосмислення

концепції розвитку вітчизняного національної економіки. Екологізація як невідворотний тренд та визначальний фактор ефективного розвитку економічних систем обумовлює якісні зміни організації її господарських взаємозв'язків. Для прискорення екологізації національної економіки в роботі запропоновано сукупність заходів, які формалізовано за такими напрямками: нормативно-правовий (перед-

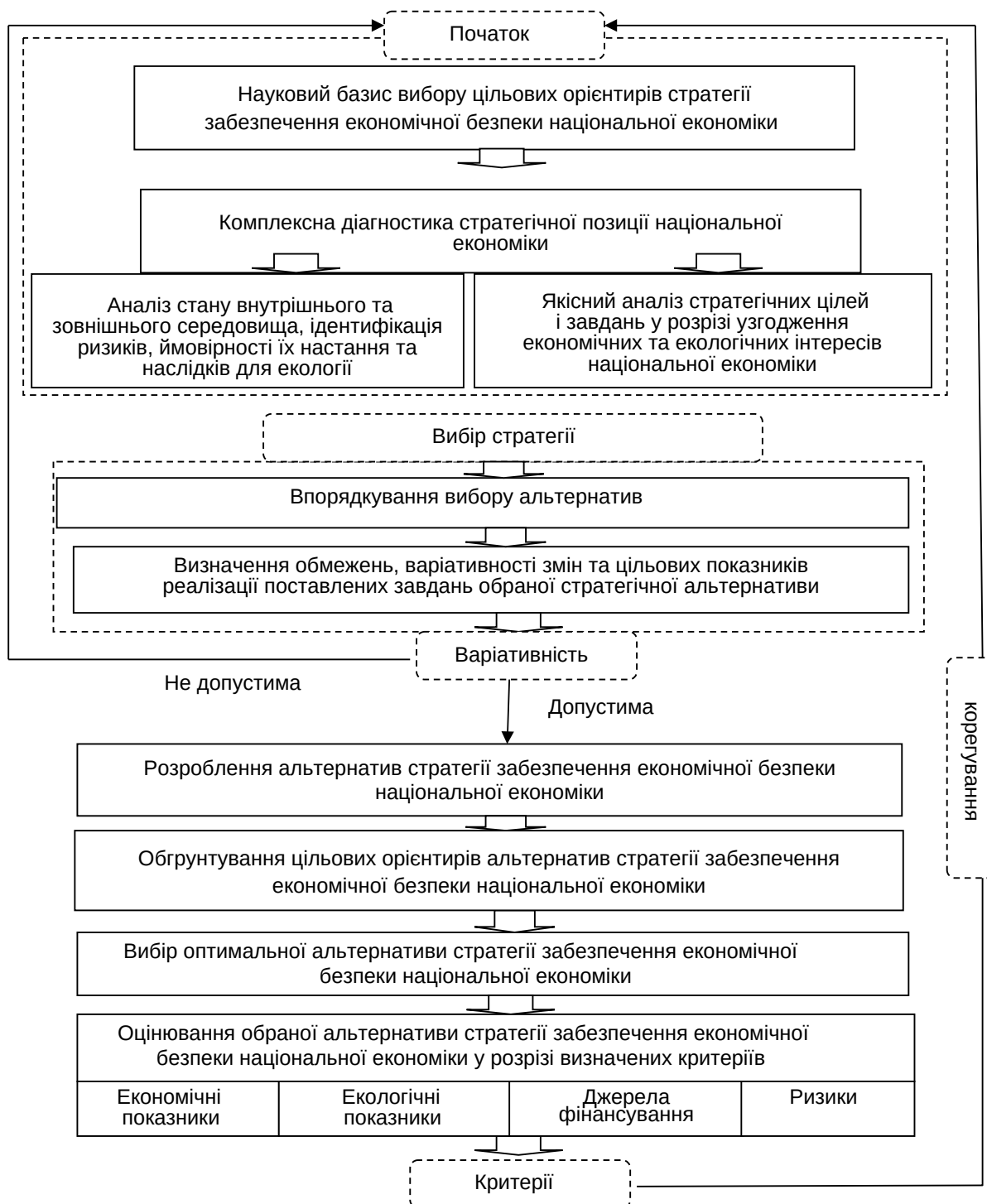

Рис. 1. Структурно-логічна схема послідовності процесу розробки та вибору стратегії забезпечення економічної безпеки національної економіки

Джерело: побудовано автором

бачає розробку та вдосконалення законодавчих актів, що регулюють екологоорієнтовану аграрну діяльність та раціональне землекористування; стимулювання виробництва органічної продукції; впорядкування повноважень органів державного регулювання національної економіки); фінансово-економічний (стимулювання обігу доступних, надійних фінансових інструментів для фінансування заходів екологічної безпеки); інституційний (передбачає створення інституційно-організаційних умов економічного зростання із дотриманням принципів екологічної безпеки; створення інститутів імплементації здобутків наукового прогресу у виробництво аграрної продукції; розвиток і підготовка професійних кадрів; вдосконалення інфраструктури національної економіки) [5–7].

Послідовність процесу розробки та вибору стратегії забезпечення економічної безпеки національної економіки наведена на рис. 1.

Висновки. Доведено доцільність врівноваження завдань економічного розвитку національної економіки на основі реалізації відповідної стратегії, ціннісним критерієм якої є досягнення максимізації прибутків при дотриманні вимог економічної безпеки. Процес формування стратегії забезпечення економічної безпеки національної економіки було структуровано за такими етапами: 1) аналіз поточного стану, умов та ймовірних ризиків господарської діяльності суб'єктів національної економіки у розрізі економічної та екологічної складових; 2) обґрунтування цілей та завдань у розрізі узгодження економічних та екологічних інтересів національної економіки та окреслення можливостей їх вирішення; 3) вибір стратегії з урахуванням варіативності змін та цільових показників реалізації поставлених завдань обраної стратегічної альтернативи; 4) вибір стратегічної альтернативи з найвищим рівнем економічної безпеки національної економіки. Визначено ключові настанови формування стратегії забезпечення економічної безпеки, зокрема: зростання екологічної ефективності національної економіки; зниження рівня забруднення навколишнього природного середовища у розрізі всіх видів відходів; масштабність залучення суб'єктів національної економіки (у розрізі всіх організаційно-правових форм господарювання) до екологоорієнтованого агровиробництва; раціоналізація витрат на природоохоронні заходи; позитивна динаміка показників стану здоров'я сільського населення; збереження та відновлення природних екосистем.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Щуревич Л.М. Інноваційні перспективи в розвитку сільського господарства в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 10. С. 101–105.

2. Манойленко О.В. Управління інноваційними процесами: формування методичного підходу до подолання бар'єрів розвитку. *Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики*. Харків : ВД «ІНЖЕК», 2013. С. 139–158.

3. Никифоров А.Є. Інноваційна діяльність: теорія і практика державного управління : монографія. Київ : КНЕУ, 2010. 420 с.

4. Shestakovska T. FinTech business and prospects of its development in the context of legalizing the cryptocurrency in Ukraine. *The Scientific Papers of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2018. 5. pp. 77–89.

5. Саблук П.Т. Інноваційна модель розвитку сільського господарства економіки України та роль науки в її становленні. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку*. 2011. № 2. С. 200–208.

6. Стратегія розвитку сільського господарства економіки на період до 2020 року. Схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2013 р. № 806-р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-p>.

7. Концепція Державної цільової програми розвитку сільського господарства економіки на період до 2022 року: проект. URL: <http://minagro.gov.ua/node/16822>.

REFERENCES

1. Shchurevych, L.M. (2018), "Innovative perspectives in the development of the agrarian sector in Ukraine", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 10, pp. 101–105.

2. Manojlenko, O.V. (2013), *Upravlinnia innovatsijnomy protsesamy: formuvannia metodychnoho pidkhodu do podolannia bar'ieriv rozvytku* [Management procedures: development of a methodological approach to recharging bars], VD "INZhEK", Kharkiv, Ukraine.

3. Nykyforov, A.Ye. (2010), *Innovatsijna diial'nist': teoriia i praktyka derzhavnoho upravlinnia* [Innovative activity: theory and practice of public administration], KNEU, Kyiv, Ukraine.

4. Shestakovska, T. (2018), vFinTech business and prospects of its development in the context of legalizing the cryptocurrency in Ukraine". *The Scientific Papers of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine*, no. 5, pp. 77–89.

5. Sabluk, P.T. (2011), "Innovative model of development of the agrarian sector of Ukraine's economy and the role of science in its formation", *Problemy innovatsijno investytsijnoho rozvytku*, vol. 2, pp. 200–208.

6. Cabinet of Ministers of Ukraine (2013), Resolution "Strategy for the development of the agricultural sector of the economy until 2020", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-r> (Accessed 27 July 2018).

7. Ministry of agrarian policy and food of Ukraine (2019), "The Concept of the State Target Program for the Development of the Agricultural Sector for the Period until 2022: Project", available at: <http://minagro.gov.ua/node/16822> (Accessed 27 July 2018).